

smislu ova nam knjiga predstavlja Alojzija *iznutra*, onakvog kakav je pred Bogom i njegovom Riječi. Zbog toga je ona nezaobilazno štivo za onoga tko želi izbliza upoznati Blaženika.

Edvard Punda
donedvard@gmail.com

Župa u povijesnim mijenama

Stipe NIMAC – Brigita PERŠE, *Župa u povijesnim mijenama*, Ravnokotarski Cvit, Knjiga 27, Lepuri, 2013., 128 str.

Iako je pastoralna teologija još krajem 18. stoljeća dobila status zasebne teološke discipline, u suvremenim raspravama taj status još nije posve potvrđen. Ponajčešće se ova disciplina i danas shvaća kao primijenjena dogmatika ili se pak svodi na praktične pravne i liturgijske upute svećenicima i drugim pastoralnim djelatnicima.

Katolički teolozi tübingenske škole (od polovice 19. stoljeća), koji su uvelike pridonijeli biblijsko-teološkom i specifično eklesiološkom profiliranju ove discipline, zatim teolozi koji su teološko-pastoralno utjecali na II. vatikanski koncil (posebno K. Rahner), te sam Koncil u svojoj temeljnoj orijentaciji otvaranja prema svijetu, potaknuli su teologiju i teološke discipline na interdisciplinarnost i u tom kontekstu uvažavanje kršćanske i uopće religiozne prakse (pa i ateizma) suvremenih ljudi.

U vremenu sekularizacije i dekristijanizacije teologija se, osobito pastoralna teologija, našla pred zadatkom promjene paradigme, promjene svoje osnovne perspektive. Od klerocentrične i ekleziocentrične perspektive naglasak je premješten na antropološku i teološku. Iz situacije pretpostavljene religioznosti u vremenu "kršćanskoga društva" (*societas christiana*) suvremene teološke refleksije sve su više usmjerene k temeljnim pitanjima, kao što su fenomen religije i religioznosti, pitanje svetoga, transcendentnoga i pitanje Boga te na pitanja društvene funkcije religije i religijskih institucija. Uz ateizam, agnosticizam i religiozni indiferentizam, u kataklizmičkim vremenima ratova 20. stoljeća, istraživanja u bilo kojoj teološkoj disciplini morala su se, da bi bila društveno relevantna, susresti i s teodicejskim pitanjem, s pitanjem zašto uopće vjerovati u Boga naspram tolikoj patnji neudržnih i prekomjernom zlu. Teologija, a onda i pastoralna teologija, kako to danas smatraju mnogi teolozi, našla se pred

novim početkom, pred onim što posljednji pape, biskupske sinode i dokumenti crkvenoga učiteljstva podrazumijevaju pod riječju reevangelizacija ili samo evangelizacija.

U tom kontekstu valja promatrati i današnju župu kao temeljnu kršćansku i crkvenu zajednicu Kristovih vjernika u svijetu i suvremenom društvu, koje ne samo da je mobilno, da u njemu prevladavaju individualistička etika, "podivljalo" tržište materijalnih i duhovnih ponuda, religijska sektašenja i fundamentalizmi, nego koje bitno prožima i iščeznuće temeljnih pitanja smisla i vjere u Boga.

U takvoj duhovnoj situaciji pojavljuje se ova knjiga Stipe Nimca i Brigitte Perše. Koristeći se tekstovima posebno njemačkih, slovenskih i hrvatskih pastoralnih teologa, autori prate shvaćanja i razvoj župe od prvih kršćanskih zajednica do danas. U četiri cjeline prelaze dvotisućljetni put razvoja župe od kršćanskih zajednica prvih stoljeća (gradskih i izvangradskih) do današnjeg vremena, u kojem je posebno dovedeno u pitanje teritorijalno načelo organizacije župe. Autori pišu o velikim promjenama s dolaskom Konstantina i Teodozija i njihovim podržavljenjem kršćanstva i Crkve, te o pojavi krsnih crkava i oratorija (*Župa nakon Milanskog edikta*), o formiranju župa na teritorijalnom i klerikalnom principu (vlasničke crkve), o srednjovjekovnom razvoju župa unutar urbanizacije, o razvoju katedralnih škola i pojavi novih redova kao i o pojedinim obvezujućim dekretima i koncilima za uređenje župa.

Posebnu pozornost posvećuju Tridentskom koncilu, habsburškoj reformi (Marija Terezija i Josip II.), te francuskoj reformi (Napoleon) u preuređenju crkvenoga života i župa, što je označavalo velik utjecaj države na crkveno djelovanje, pogotovo na posve nov odnos prema redovništvu, i to onom kontemplativnom.

U zasebnom se poglavlju (*Župa u mijenama 19. i 20. stoljeća*) tematizira vrijeme od industrijske revolucije, gubitka radništva, nastojanja Crkve da preko katoličkih ili vjerskih društava iznova kristijanizira Europu. U tom se poglavlju obrađuje shvaćanje župa prema zakonicima kanonskoga prava iz 1917. i 1983., i oni se uspoređuju. U cijelom tekstu, a u ovom poglavlju posebno, autori u pozadini imaju postavke II. Vatikanskoga koncila, poglavito s obzirom na razumijevanje župe kao lokalne, mjesne zajednice (*communio*) Kristovih vjernika i nužnosti uključivanja vjernika laika ne kao "objekata", nego kao "subjekata" pastoralna i crkvenog života.

U posljednjem, petom poglavlju (*Pastoralni model za 21. stoljeće*) autori slijede bečke teologe H. Swobodu i F. Klostermanna

u razumijevanju župe kao zajednice Isusovih učenika, te se oslanjaju na ekleziologiju Waltera Kaspera (*Katholische Kriche*, 2011.) i uglavnom nude njegov model za pastoral župne zajednice. Model podrazumijeva ozbiljno računanje na današnju krizu institucije i Crkve, pogotovo “narodne Crkve”, i traži da se iziđe iz introvertirane, na samu sebe usmjerene zajednice. Taj model upravo polazi od već spomenute nužnosti novog započinjanja, od evangelizacije koja podrazumijeva da su kršćani i njihova Crkva u “dijaspori”, pa bi župa, odnosno pojedina crkva i crkvena zajednica, trebale biti duhovno središte, duhovna oaza u suvremenom društvu iz koje kršćanstvo isijava prema van. Uz to, nužno je razvijati “kućne crkve”, slične prvom kršćanstvu, dakle različita zajedništva unutar jedne župne zajednice. Sadržajno, nova evangelizacija podrazumijeva na prvome mjestu *govor i naviještanje Boga* tako da župa, kao Crkva u malom, postane znak i sredstvo Božje nazočnosti među ljudima i s ljudima. Na drugome se mjestu traži da naviještanje Boga bude kristološko. Naime, Bog kojeg se naviješta i o kojem se govori, jest osobni Bog Isusa Krista.

Župu – inzistira se u knjizi – primarno ne definira teritorij, nego je ona zajednica Kristovih vjernika koji svjedoče Oca Isusa Krista (*martirija*), koji zajednički mole i slave Boga (*liturgija*) i koji pojedinačno i kao zajednica služe konkretnom čovjeku i svijetu, s posebnom opcijom za siromašne, progonjene i patnike (*dijakonija*).

Iako knjiga *Župa u povijesnim mijenama* pripada tzv. posebnoj pastoralnoj teologiji, ona uspješno kombinira opće pastoralne postavke, kako metodološke tako i one teološke, iznad svega ekleziologiju zadnjega Koncila te time ne ostaje samo na pukoj historiografiji. Moglo bi ju se nazvati *malom teološkom historiografijom župe*, čime smo na našim teološkim učilištima vrlo oskudni. Zato bi ova knjiga trebala ući u obveznu literaturu u predmetu pastoralne teologije. Pri tome, za njezinu eventualnu nadopunu iz naše katoličko-hrvatske perspektive, naveo bih samo neka pitanja koja bi valjalo posebno obraditi. Naime, pitanje “narodne Crkve” (kako stoji u knjizi) ili “Božjeg naroda” (kako govori Koncil) u nas se, zbog rubnoga konteksta i dodira (i konflikta) s drugim nacijama i religijama, shvaća često samo kao “nacionalna” Crkva. Uz to, u nas su, slično latinoameričkom kontekstu, i usprkos jozefinističkoj reformi, a pogotovo zbog turske okupacije, mnoge župe vodili, i danas ih vode, redovnički svećenici (pogotovo franjevci). Na to se vezuje i pitanje prvoga franjevaštva, koje je, za razliku i od dominikanaca, a koje se i u knjizi naziva reduciranim imenom “prosjачki” redovi, od početka imalo drukčiji odnos prema

župi i župnicima. Ono se čak nije vezalo za mjesto, pogotovo ni za kakve privilegije, niti je imalo zadatak obraćanja heretika, nego je životom i putujućim naviještanjem svjedočilo Isusovo evanđelje.

U svakom slučaju, ova je knjiga, pisana vrlo pregledno i čitljivo, uz važne informacije koje su popraćene i kratkim teološkim osvrtima, vrijedan doprinos našem pastoralnom radu. Uz knjigu *Pastoral grada* fra Stipe Nimca, jednoga od autora i ove studije, ona svakako treba biti nezaobilazan priručnik u posebnoj pastoralnoj teologiji.

Fra Ivan Šarčević
ivansar@bih.net.ba

Biblijske pjesme

Miro GAVRAN, "Biblijske pjesme", *Pjesme*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2013., 14 x 20 cm, 108 str.

Više od tri i pol milijuna ljudi u Hrvatskoj i u svijetu vidjelo je kazališne izvedbe dramskih tekstova suvremenog, relativno mladog (rođ. 1961.) hrvatskog književnika Mire Gavrana. *Teatar Gavran*, koji je pisac osnovao sa suprugom Mladenom, vrsnom glumicom, kojima se kao talentiran glumac pridružio i njihov sin Jakov, izvodi isključivo njegova djela. Isto čine dva inozemna festivala pod nazivom *Gavranfest*, jedan u Slovačkoj, a jedan u Poljskoj. U zemlji i inozemstvu izvedeno je oko 250 premijera Gavranovih kazališnih tekstova.

Ako su nekome statistički podaci suhoparni, to nipošto ne vrijedi kad je riječ o književnom stvaralaštvu Mire Gavrana. Umjesto dojma opisana riječju suhoparnost, ovdje bi više pristajali izričaji divljenja. Uz drame, naime, Gavran je napisao također brojne pripovijesti. Veoma su duhovite i pedagoški primjerene svaka od njegovih devet knjiga za djecu i mlade. Od Gavranovih romana spomenut ću ovdje samo ona tri koja su inspirirana biblijskom tematikom, sa sasvim suvremenom ljudskom problematikom. To su *Judita*, *Krstitelj* i *Poncije Pilat*. Djela Mire Gavrana prevedena su na 35 jezika. Pri završetku godine 2013. Gavran je u bogati mozaik svog opusa dodao i zbirku pjesama pod jednostavnim naslovom *Pjesme*. Zbirka je sastavljena od tri ciklusa pjesama i jedne poeme. Listam ih po redu, s tek ponekim podatkom o svakoj od njih. Ostale zanimljivosti o njima čitatelj će naći u knjizi, u "Autorovoj napomeni" (str. 104-105).